Ekonomika pobřežních a vnitrozemských populací v holocénu

PŘEDNÁŠKA 5 – KAPITOLA 9 & 10 v Hiscock, P. 2008. *Archaeology of Ancient Australia*. London: Routledge.

ÚVOD

- Život a způsoby obživy australských domorodců za posledních 10 000 let: platí modely progrese (progressionist models), existují systematické kontinentální změny, nebo žádný vzorec neplatí?

- Diskuze tří dobře prozkoumaných regionů: ostrovy Whitsunday Islands, západní Arnhémská země (Arnhem Land) a Carnarvon Gorge.

- Archeologický materiál z mnoha holocenních lokalit dokládá změny ve využívání krajiny, změny v potravních strategiích, změny technologií a společenských interakcí.

- Tyto ekonomické změny byly adaptacemi na měnící se přírodní a společenské podmínky. Nebyly jednotné na celém kontinentu a lišily se svými důsledky v závislosti na rozmanitosti situací, kterým lovci-sběrači čelili.

INTENZIFIKACE

- Jedním z nejvlivnějších modelů vysvětlujících ekonomické změny v holocénu byl takzvaný ´Intensification model´ navržen australským archeologem Harrym Lourandosem.

- Tento archeolog tvrdil, že ´intenzifikace´ začala být patrná při mezi-skupinové kompetici při slavnostních setkáních (ceremonial gatherings), při nichž se různé skupiny potkávaly. Tato kompetice si vynutila zvýšení ekonomických prostředků.

- Podle Lourandose tento model podporují výsledky výzkumů z mnoha archeologických lokalit a z různých částí Austrálie, kde je patrné, že hlavně ve středním holocénu lidé zvýšili ekonomickou produktivitu, lokality jsou větší a je jich větší počet, zvětšila se populace, zvýšila se tendence k usedlému způsobu života (sedentism) apod.

- Lourandos tvrdil, že tato změna k intenzifikaci začala před 5000 lety a před 2000 lety se intenzifikace ještě zvýšila.

- Toto byl jeden z dominantních modelů v australské archeologii pro holocenní osídlení Austrálie.

WHITSUNDAY ISLANDS

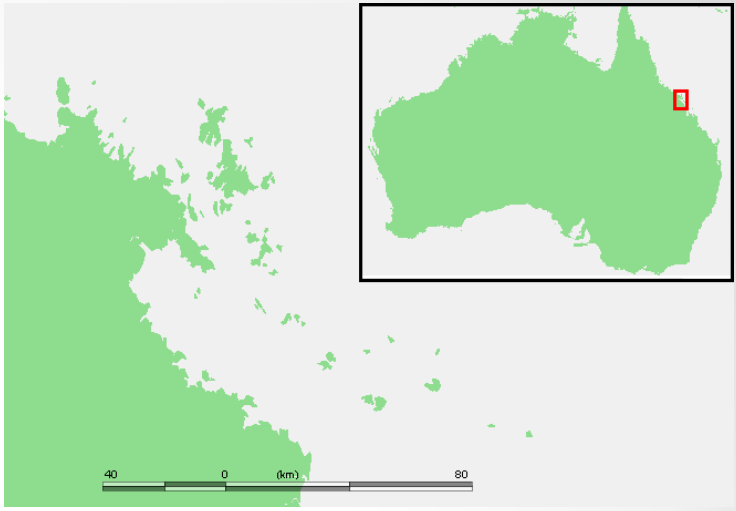

- Nejstarší osídlení před 10 000 lety.
- Mořská hladina ještě stoupala, ale už byla jen několik metrů pod nynější úrovní.
- Bryce Barker zkoumal převis Nara Inlet 1 - v té době toto území ještě připojeno k australské pevnině.
- Před 8 900 lety stoupající mořská hladina vytvořila řetězec ostrovů a Nara Inlet se ocitl na ostrově dnes zvaném Hook Island.

- Mořská hladina dále stoupala a před 7 500 lety bylo údolí pod převisem Nara Inlet zaplaveno.

- Během 10 000 let osídlení, lidé pokračovali v návštěvách této lokality, i když během středního a pozdního holocénu byla tato lokalita už 20 km od pobřeží pevniny.

- Opakované osídlování během 10 000 let v měnící se krajině.

- Stoupající mořské hladiny a tvoření ostrovů nebránilo úspěšnému lovu/sběru (foraging).

- První osídlení - velké množství kamenných artefaktů, které byly transportovány z vrcholu kopce na South Molle Island. Údolí kolem tohoto kopce bylo velmi hluboké a zaplavené mořem už před 10 000 lety, takže lidé se pro surovinu na ostrov South Molle Island museli přepravovat 2 km přes moře.

- Využívání tohoto zdroje kamene nejintenzivnější v době před 9000-6500 lety.

- Výzkumy lokality Nara Inlet 1 - lidé lovili mořská zvířata jako jsou želvy, dugongy (moroně), ryby, a sbírali mušle a kraby.

- Ekonomika se měnila:
- před 2000-4000 lety poklesl počet kamenných nástrojů + výrazné zvýšení mušlí a krabů. Zároveň vzrostl počet hrotů, háčků a škrabadel vyrobených z organických materiálů - kosti, mušle a dřevo.

- Lidé začali preferovat surovinu, která byla dostupná na každém ostrově, více než kamennou surovinu, která byla dostupná s větší obtíží (tj. na South Molle Island).

- Rostoucí trend využívání potravy dostupné přímo na pobřeží a méně potravy z hlubší vody (tj. dugongy, želvy).

Dugong (*Dugong dugon*) – česky také moroň

Pobřeží Arnhem Land

1. Na konci pleistocénu byl v údolí řeky South Alligator River blahovičníkový (*Eucalyptus*) les – angl. ´woodland´
2. Stoupající mořská hladina toto údolí zaplavila před přibl. 9000 lety a z údolí se stal mořský záliv, který kolonizovaly mangrovníky. Následujících 1200 let – bez veg. Před 7800 lety začal rozšiřovat mohutný pás bažin s mangrovníky.

3. Zvýšení sedimentace nakonec vedlo k nahrazení mangrovníků travnatou planinou. Takovou podobu má řeka South Alligator River dnes.

Anadara mounds (kupy mušlí)

- Vyskytují se ve 3000 km pásu podél tropického pobřeží severní Austrálie
- Největší jsou až 100 m dlouhé a 10 m vysoké
- Převažuje druh *Anadara granosa*
- Doba vytváření 3000-600 BP
- Často jsou daleko od dnešního pobřeží
- V době kolonizace Evropany už tyto kupy nevznikaly.
- Proč a jak byly vytvářeny?

- Uchýlení od povodní, uchýlení od kousavého hmyzu, pěstování ovocných stromků.

- Toto jsou jen náhodné výhody, kterých bylo možné využít až stovky let po vytvoření těchto kup – nemohl to být hlavní důvod pro jejich tvorbu.

- Kupy mohly mít nějaký symbolický význam. Také mohla platit kulturní pravidla, která vyžadovala hromadění mušlí na stejných místech.

- Období vytváření těchto kup skončilo před 600 lety a dnes už není možné zrekonstruovat ideologii, která lidi vedla k tomuto chování.

Cathedral Cave

- Austr. archeolog John Beaton provedl výzkum v několika převisech, včetně Cathedral Cave.

- Na této lokalitě vykopal sondu 4 metry hlubokou. Beaton zjistil několik kulturních vrstev obsahujících kamenné artefakty, zbytky kostí, mekkýšů a velmi četné zbytky slupek semen cykasu *Macrozamia moorei*. Tyto semena bylo nutné před konzumací detoxifikovat.

- Stáří kulturních vrstev mezi 4000-2300 lety.

- Beaton interpretoval tyto nálezy jako důkazy pro přítomnost mnoha lidí za účelem slavnostních setkání.

- Nové analýzy: MNI pro celkový počet semen je jen 400-450 kusů – je jasné, že nejsou důkazy na to, že se na této lokalitě scházeli velké počty lidí.

- Beaton byl ovlivněn etnografickými poznatky z arnhémské země, kde byly takové kulturní akce zaznamenané a to vedlo k jeho mylným závěrům.

Macrozamia moorei – druh cykasu

SHRNUTÍ

- Vlivný model, který se pokusil vysvětlit kulturní změny v holocénu zvaný „Intenzifikační“ tvrdil, že všechny australské společnosti prošly ve středním holocénu stejným procesem, tzv. intenzifikací.

- Při tomto procesu došlo ke změnám, kde se zvýšil počet archeologických lokalit, na lokalitách bylo více arch. materiálu, což bylo vnímáno jako přítomnost větších populací, větší hustoty osídlení a vyšší ekonomické produktivity.

- Restrukturalizace ekonomických systémů během holocénu je prokázaná v různých částech Austrálie, tyto změny ale nejsou jednotné. Důkazy z mnoha archeologických lokalit svědčí o tom, že australští lovci/sběrači využívali místní přírodní zdroje a že ekonomické změny se lišily v různých dobách a v různých částech Austrálie.

- Žádný jednotný vzorec pro ekonomické chování pro celou Austrálii neplatí. Mnohokrát se ukázalo, že ekonomické změny byly různé v různých oblastech, protože byly závislé na rozmanitých přírodních podmínkách a změnách, kterým lovci-sběrači čelili.

- Dvě hlavní příčiny, které komplikují rekonstrukce života v dávné minulosti, je špatná zachovalost starších lokalit v porovnání s mladšími lokalitami – i toto může být komplikující faktor v interpretacích života v Austrálii v první části holocénu ve srovnání s pozdním holocénem.

- Toto samozřejmě platí i v mnoha jiných částech světa.

- Druhý důvod jsou přehnaná nebo neuvážená srovnání života domorodců, jak byl pozorován a zaznamenán Evropany v 19. století, s životem v dávné minulosti podle archeologických nálezů – existuje mnoho příkladů, kde je silné podezření, že ekonomika a životní styl domorodců po příchodu Evropanů je relevantní jen pro nedávnou minulost.

- V regionech, kde jsou k dispozici výsledky archeologických výzkumů i etnografické popisy života domorodců, se často ukázalo, že současný styl života má časovou hloubku jen několik set let.

Stereotypy o kultuře australských domorodců

- “Longest continuous culture in existence”, jednotvárná, neměnící se.
- Teorie kuturního vývoje (cultural evolution), Edward Tylor a Lewis Morgan v druhé polovině 19. století.
- Dnešní názor: každá kultura ma svou vlastní vývojovou dráhu (trajectory).
- Australská domorodecká kultura je take často představována jako mimořádný případ dlouhodobé kontinuity v ekonomii, ideologii i společenského života.
- Z mnoha archeologických výzkumů i studií dnes už víme že kultura australských domorodců byla dynamická, vyvíjela se a často se přizpůsobovala novým podmínkám, po stránce ekonomické, technologické, společenské i ideologické.